

УДК 351

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2025-2-4>

Булачек Володимир Романович,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки
Львівського державного університету внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3067-7955>

Гречанюк Андрій Олексійович,

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Львівського державного університету внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7054-4391>

Йосипів Юрій Романович,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри вогневої підготовки
Львівського державного університету внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1019-3091>

Лиса Марія Олегівна,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри вогневої підготовки
Львівського державного університету внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9585-8007>

Курляк Мар'ян Дмитрович,

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Львівського державного університету внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8062-4806>

ТАКТИКА ДІЙ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ВИЛУЧЕННЯ НЕЗАКОННОГО ОЗБРОЄННЯ У ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ

***Анотація.** У статті досліджуються особливості та тактичні прийоми взаємодії підрозділів Національної поліції України з цивільним населенням у процесі вилучення незаконної вогнепальної зброї, боеприпасів та вибухових пристроїв у повоєнний період. Автори звертають особливу увагу на невідомість традиційних карально-репресивних методів та обґрунтовують доцільність впровадження нових, м'яких комунікативно-психологічних підходів. В умовах воєнного та поствоєнного часу, коли зброя масово потрапляє у цивільне середовище, ключовим чинником стабілізації безпеки виступає ефективна комунікація правоохоронців з громадянами.*

Окрема увага приділяється аналізу психологічних мотивів зберігання зброї серед цивільного населення. Серед них – прагнення до самозахисту, недовіра до державних інститутів, бажання зберігати контроль над особистою безпекою, комерційна зацікавленість або звички, сформовані в умовах війни. Стаття класифікує умовні групи осіб, які зберігають зброю, та пропонує індивідуалізований підхід до кожної з них на основі психологічної діагностики, емоційного стану та регіонального контексту.

На основі практичного досвіду, наукових джерел та емпіричних спостережень автори описують техніки аргументації, які можуть бути використані у взаємодії з населенням. До них належать: емоційне переконання, раціональна аргументація, демонстрація вигоди та наслідків, техніка залучення до співпраці тощо. Також описано важливість формування довіри до поліцейських через демонстрацію професійності, етичності та прозорості діяльності.

Висвітлюється роль інформаційної політики та освітніх програм у формуванні правової культури населення і створенні позитивного іміджу правоохоронців. Акцент зроблено на важливості створення безпечного середовища для добровільної здачі зброї, а також залучення громадських організацій як посередників між поліцією та громадою.

Стаття має прикладне значення для підрозділів Національної поліції, які працюють у сфері превенції правопорушень, а також для розробників програм з роззброєння населення. Вона надає практичні інструменти для побудови ефективної системи взаємодії між державою і суспільством у сфері безпеки.

Ключові слова: психологічний вплив, добровільна здача зброї, комунікація поліції з населенням, незаконний обіг вогнепальної зброї, повоєнна безпека.

Bulachek Volodymyr, Grechanuk Andrii, Yosupiv Yuriy, Lysa Mariia, Kurliak Marian. Tactics of actions of units of the National Police of Ukraine regarding the seizure of illegal weapons from the civilian population

Abstract. The article examines the features and tactical methods of interaction between units of the National Police of Ukraine and the civilian population in the process of seizing illegal firearms, ammunition and explosive devices in the post-war period. The authors pay special attention to the ineffectiveness of traditional punitive and repressive methods and justify the feasibility of introducing new, soft communicative and psychological approaches. In the conditions of war and post-war times, when weapons massively enter the civilian environment, the key factor in stabilizing security is effective communication between law enforcement officers and citizens.

Special attention is paid to the analysis of psychological motives for keeping weapons among the civilian population. Among them are the desire for self-defense, distrust of state institutions, the desire to maintain control over personal security, commercial interests or habits formed in wartime. The article classifies conditional groups of individuals who keep weapons and offers an individualized approach to each of them based on psychological diagnostics, emotional state, and regional context.

Based on practical experience, scientific sources and empirical observations, the authors describe argumentation techniques that can be used in interaction with the population. These include: emotional persuasion, rational argumentation, demonstration of benefits and consequences, techniques for attracting cooperation, etc. The importance of building trust in police officers through demonstration of professionalism, ethics and transparent activities is also described.

The role of information policy and educational programs in shaping the legal culture of the population and creating a positive image of law enforcement officers is highlighted. The emphasis is placed on the importance of creating a safe environment for the voluntary surrender of weapons, as well as the involvement of public organizations as mediators between the police and the community.

The article has practical significance for units of the National Police working in the field of crime prevention, as well as for developers of programs for disarming the population. It provides practical tools for building an effective system of interaction between the state and society in the field of security.

Key words: psychological impact, voluntary surrender of weapons, police communication with the population, illegal trafficking of firearms, post-war security.

Вступ. У результаті повномасштабної війни в Україні спостерігається значне зростання кількості вогнепальної зброї та вибухівки серед цивільного населення. Це явище створює серйозну загрозу як для громадської безпеки, так і для загальної стабільності у суспільстві. Традиційні карально-репресивні методи вилучення зброї виявили свою обмеженість і неефективність в умовах глибокої соціальної тривожності та зниження довіри до інститутів держави.

Саме тому особливої актуальності набуває пошук нових тактичних підходів до взаємодії підрозділів Національної поліції України з населенням. Ідеться насамперед про використання інструментів психологічного впливу та комунікації, які ґрунтуються на емпатії, довірі та партнерстві. У статті розглядаються як психологічні мотиви зберігання зброї цивільними, так і ефективні техніки аргументації, здатні стимулювати добровільну здачу

озброєння, тим самим сприяючи зменшенню рівня насильства та посиленню суспільної безпеки.

Мета статті полягає у дослідженні ефективності психологічних і комунікативних підходів, які можуть бути використані підрозділами Національної поліції України з метою стимулювання добровільної здачі вогнепальної зброї цивільним населенням у повоєнний період.

Матеріали та методи. У статті використано нормативно-правові акти, що регулюють обіг зброї в Україні, статистичні звіти щодо рівня її добровільної здачі, а також наукові та навчально-методичні праці з професійної психології та поліцейської комунікації. Методологічною основою слугував міждисциплінарний аналіз, який охоплює елементи психологічного впливу, методи соціальної взаємодії, емпатійного слухання, техніки переконання та залучення до співпраці. Також проаналізовано вітчизняні й зарубіжні практики роботи поліції в умовах постконфліктного суспільства.

Акцент зроблено на якісному контент-аналізі практичних ситуацій, експертних оцінках, результатах медіамоніторингу та дослідженнях з професійної підготовки поліцейських у сфері психологічного впливу. Це дозволяє сформулювати уявлення про оптимальні моделі взаємодії з різними категоріями цивільного населення та запропонувати конкретні механізми комунікації, що можуть бути інтегровані в оперативну діяльність поліції.

Результати. Зважаючи на результативність усталених способів вилучення вогнепальної зброї та вибухових речовин у цивільного населення, які застосовувалися до початку повномасштабної війни на території України, та співвідносячи їх із поточною динамікою поширення військових видів озброєння серед громадян у мирних регіонах, куди вони надходять із театрів бойових дій, постають обґрунтовані підстави стверджувати, що концептуальні засади сучасних методів і підходів до організації процесу повоєнного роззброєння цивільного населення, а також вилучення вогнепальної зброї та вибухівки, залишаються не

досить завершеними й позбавленими належної верифікації.

Тому у межах формування стратегії повоєнного роззброєння цивільного населення доцільно акцентувати увагу на психологічному аспекті відповідної діяльності, беручи до уваги індивідуальні тривоги, внутрішні побоювання та психоемоційні установки осіб, які приховують незареєстровану вогнепальну зброю, вибухові речовини та боєприпаси.

Державні ініціативи, орієнтовані на протидію нелегальному обігу зброї та її надмірній концентрації серед цивільного населення у прифронтових районах, здебільшого характеризуються фрагментарністю та відсутністю системності. Нормативно-правове забезпечення України у сфері регулювання виготовлення, придбання, зберігання, обліку, транспортування, використання та володіння вогнепальною зброєю є неповним і внутрішньо суперечливим [1].

Безсумнівною є те, що система усталених механізмів заохочення цивільного населення до добровільного повернення вогнепальної зброї та вибухових речовин певною мірою виступає сурогатною заміною повноцінних і результативних інструментів діяльності органів (підрозділів) Національної поліції України у сфері нейтралізації незаконного обігу вогнепальної зброї та реалізації засад гарантування суспільної безпеки [2].

Видається обґрунтованим, що підвищення результативності трансформації підходів правоохоронців у роботі з цивільним населенням стосовно заохочення до добровільного повернення зброї можливе шляхом включення відповідного обсягу знань із практичної психології до комунікативного компонента взаємодії Національної поліції з громадським середовищем.

Інакше кажучи, доцільним є переорієнтування зусиль із застосування карально-репресивних заходів щодо вилучення вогнепальної зброї у населення на практики переконання, спрямовані на стимулювання добровільного роззброєння цивільних осіб або самостійного виведення вогнепальної зброї з нелегального обігу.

Безперечно, розроблені інноваційні підходи у взаємодії працівників поліції з цивільним населенням щодо заохочення до добровільної здачі зброї, зокрема із врахуванням імплементації іноземного досвіду правоохоронної діяльності, у воєнний період та в умовах післявоєнного відновлення проходять етапи емпіричної перевірки їхньої прикладної ефективності. Значна кількість аспектів такої роботи підлягатиме подальшому уточненню як з точки зору змістового наповнення, так і щодо її раціональності.

Водночас слід враховувати, що запропоновані механізми стимулювання добровільної здачі вогнепальної зброї можуть не пройти перевірку практичною реалізацією та втратити актуальність у зв'язку з трансформацією суспільної свідомості. Тривалий характер збройного конфлікту, а також ведення бойових дій на значному просторі лінії зіткнення на території України можуть стати вагомими детермінантами, які сприятимуть зниженню сприйнятливості громадськості до психологічного впливу переконливих заходів з боку правоохоронних структур. Поєднання воєнного стану зі зростаючим рівнем соціальної тривожності, своєю чергою, потенційно спричинятиме подальше інерційне поширення вогнепальної зброї та вибухових матеріалів, що, ймовірно, призведе до виявлення значної кількості випадків їх незаконного накопичення в майбутньому.

Важливим елементом психологічного виміру комунікативної діяльності підрозділів Національної поліції та їх впливу на громадськість виступає інформативно-просвітницька робота, спрямована на донесення недопустимості зберігання незареєстрованої вогнепальної зброї, роз'яснення юридичної відповідальності за такі дії, а також інформування про наявну можливість звільнення від відповідальності у випадку добровільної здачі цієї зброї.

Безперечним є факт, що аргументована та логічно структурована інформаційна стратегія підтримує правову свідомість громадян і становить невід'ємний, фундаментальний елемент діяльності з мотивації цивільного населення до добровільної здачі вогнепальної зброї.

Психологічні чинники, що зумовлюють збереження та накопичення зброї. Для розробки ефективних методик стимулювання цивільного населення до добровільної здачі вогнепальної зброї, а також з урахуванням психологічного аспекту такого впливу доцільно сфокусувати увагу на мотивах і первинних причинах зберігання та накопичення засобів військового озброєння серед цивільних осіб, а також на категоріях осіб, які мають безпосереднє відношення до цього явища.

Безсумнівно, серед провідних мотивів, що визначають формування потреби у збереженні засобів ураження в українському суспільстві, слід виокремити такі: прагнення до самостійного гарантування безпеки для себе та своїх близьких в умовах невизначеності розвитку бойових дій на території України, а також потенційну можливість отримання вигоди через реалізацію або збут окремих видів військового озброєння чи їхніх компонентів.

Водночас у випадку осіб, що належать до умовної другої категорії мотивів, притаманні ознаки кримінальної поведінки, а їхні дії та наміри вимагають оперативного правового реагування, тоді як представників першої умовної групи доцільно розділити на тих, хто володіє навичками поводження з вогнепальною зброєю, та тих, хто не усвідомлює практичних аспектів її використання.

Отже, методи психологічного впливу та переконання щодо таких осіб слід підбирати з урахуванням потреб конкретної категорії індивідів або загалом потреб цивільного населення відповідного регіону.

Вступаючи в діалог із визначеними категоріями осіб або розробляючи більш комплексну концепцію психологічного впливу на суспільство, необхідно володіти чітким і глибоким усвідомленням провідних тривог, емоційних переживань та мотивацій, характерних для конкретного регіону України, спільноти або індивіда.

Для досягнення очікуваних результатів необхідно виробити надійну та відповідну аргументацію, здатну спрямувати поведінку цивільного населення у напрямі, визначеному

правоохоронними органами. Вказана аргументація має обов'язково включати елементи довіри до потенційної турботи з боку Національної поліції, гарантії захисту життя та здоров'я громадян, забезпечення безпеки громадського простору та підтримання порядку, при цьому враховуючи застереження щодо можливих ризиків і загроз, пов'язаних із вогнепальною зброєю, а також імовірні негативні сценарії розвитку подій у разі її незаконного зберігання.

Водночас, акцентуючи увагу на психологічних складниках взаємодії поліцейських з цивільним населенням у контексті стимулювання саме до добровільної здачі зброї та з огляду на існування певних, раніше зазначених суб'єктивних страхів серед громадян, поліцейський у своїй діяльності для досягнення очікуваних результатів має впроваджувати концепцію довірчих взаємин і формування основи для партнерства між суспільством і правоохоронними структурами.

Задля цього він має забезпечувати умови для становлення довірчих взаємин із громадянами. Поліцейський повинен систематично встановлювати контакт, формуючи інформаційний фундамент для співпраці, а також послідовно розвивати його до рівня, необхідного для належного виконання службових обов'язків.

Поширені методи аргументації. Ключовими техніками переконання громадян у необхідності та правильності визначених дій під час комунікації є такі підходи, як, наприклад, техніка емоційного впливу, що передбачає використання емоційних образів, почуттів та формування необхідних емоційних реакцій, які ґрунтуються на апеляції до природних переживань особи, заснованих на її власному досвіді. У застосуванні цієї методики в контексті службової діяльності важливо прагнути створити емоційну картину, в якій особа виступає в ролі безпосереднього учасника уявних ситуацій. Формуючи уявний образ (емоцію), можна сприяти тому, щоб людина уявно відчула себе іншою особою – свідком або учасником події, зайняла її позицію. Таким чином, основою такого діалогу є уявні

образи, які виникають у відповідь на вислови, зокрема: «Уявіть себе на місці батьків, чий дитині вдалося знайти зброю в квартирі», «Уявіть, що діти граються ручною гранатою», «Уявіть покалічених дітей», «Уявіть собі наслідки», «Чи хотіли б ви потім зустрітися з такою людиною...», «Ви собі цього ніколи не пробачите...», «Така людина може перебувати зовсім поруч, сидіти чи стояти поруч», а також інші подібні вислови і питання, які стимулюють уяву співрозмовника до формування візуалізацій, пов'язаних із небажаними наслідками необережного поводження зі зброєю та вибуховими речовинами або їх присутністю та приховуванням у місцях масового скупчення людей чи установах.

Наступним методом аргументації, який доцільно застосовувати у сфері протидії зберігання та накопиченню вогнепальної зброї серед цивільного населення, є раціональне переконання. Цей підхід базується на використанні обґрунтованих фактів і логічних аргументів з метою змінити попередню позицію індивіда. Суть такої техніки полягає в тому, що для досягнення бажаної поведінкової реакції особи необхідно представити низку доказів та аргументів, які сприяють формуванню в неї щирого усвідомлення потенційної загрози, пов'язаної з нелегальним зберіганням зброї та вибухових речовин у побутовому середовищі життєдіяльності людини.

Використовуючи аналогічні методи психологічного впливу на індивіда або певну групу, слід здійснювати ретельну підготовку. У процесі комунікації з аудиторією необхідно добирати переконливі та достовірні аргументи, орієнтовані безпосередньо на цільову групу, особу або контингент. Наведені аргументи мають базуватися на загальновідомих фактах, спиратися на підтверджені події або містити цікаву та інформативну статистичну інформацію. Для підсилення теоретичного матеріалу рекомендовано використовувати візуальні засоби, що ілюструють предмет дискусії.

Офіцерам поліції, які реалізують психологічний вплив шляхом застосування техніки аргументації, доцільно акцентувати увагу на

тому, що нелегальний обіг зброї спричиняє виникнення загроз на трьох умовних рівнях. Перший із них – особистісний, оскільки присутність нелегальної зброї в побутовому середовищі формує передумови для потенційної небезпеки кожного звичайного громадянина. Навіть під час повсякденної прогулянки вулицею особа непомітно для себе може опинитися у ситуаціях, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї або вибухових пристроїв, а також у вуличних конфліктах, нападах, або ж перебувати поруч, наприклад, у громадському транспорті чи іншому багатолюдному місці, з особою, яка володіє вибуховими засобами чи вогнепальною зброєю. Будь-який представник населення може стати жертвою обставин або емоційного стану іншої людини.

Розвиваючи аргументаційну лінію, слід підкреслити, що незаконний обіг зброї породжує загрози не лише для окремих індивідів, а й для суспільства загалом, оскільки він сприяє загостренню соціальних конфліктів, підриває стабільність та стимулює реактивні настрої серед населення, створюючи перешкоди для його поступального розвитку. Останнім, третім рівнем є державний рівень, адже нелегальний обіг зброї здатен впливати на забезпечення захисту державного суверенітету та територіальної цілісності, виступаючи одночасно інструментом загострення відповідної ситуації [3].

Особа, на яку спрямовано відповідний психологічний вплив, ретельно зважає представлені аргументи, здійснює аналіз отриманої інформації та підсвідомо прагне сформулювати висновки. Процес трансформації або формування нових переконань потребує певного часу. Сумніви, викликані переконливими аргументами, стимулюють індивіда до глибокого осмислення та перевірки наведених тверджень. Власноруч сформовані висновки, що виникають у результаті опрацювання отриманої інформації, є значно більш переконливими порівняно з тими, які нав'язуються опонентом у ході дискусії.

Дія-Вигода. Вкрай важливо роз'яснити сутність логічного зв'язку між діями поліцейського та отриманими особою перевагами.

Завершальний етап застосування техніки психологічного впливу має містити чіткий заклик до дії, що очікується від особи.

Дія-Наслідки. Особі слід пояснити кореляцію між її вчинками та передбачуваними наслідками, які вона отримає («Якщо Ви здійсните..., то отримаєте відповідні наслідки...», «У разі відмови зробити це добровільно..., Вас можуть очікувати такі проблеми...»).

Підрозділам Національної поліції, які здійснюють комунікацію з громадськістю з метою сприяння процесам роззброєння, рекомендується звернути увагу на додатковий метод аргументації під час психологічного впливу на цивільне населення задля досягнення передбаченого результату. Залучення до співпраці – це техніка переконання, що передбачає встановлення ефективного діалогу з метою інтеграції особи до співпраці у ролі односторонця або члена умовної групи.

Впровадження такого підходу в процесі цілеспрямованого психологічного впливу формує передумови, за яких цивільне населення, замість того щоб займати позицію опору, переходить до ролі партнера правоохоронних органів. В основі цього виду психологічного впливу лежать звернення, зокрема: «Нам необхідна ваша підтримка...», «Порадьте, будь ласка, як діяти максимально ефективно...», «Як би ви вчинили на нашому місці, враховуючи наявну ситуацію?», «Яким чином ми з вами можемо забезпечити захист тих, хто перебуває в зоні ризику?».

Безсумнівно, найвищого рівня ефективності вдається досягти у разі використання зазначених методик психологічного впливу у визначених співвідношеннях та поєднаннях [4].

Вважається доцільним, що для забезпечення очікуваних результатів першочергово слід представити беззаперечні свідчення загрози, яку становлять вогнепальна зброя та вибухові пристрої у руках непередбачених осіб. Ці приклади необхідно належним чином візуалізувати. Надалі слід формувати емоційний стан тривожності, пов'язаний із наявністю засобів ураження в цивільному середовищі,

та, спираючись на створений емоційний фон, забезпечити підтримку тих осіб, до яких застосовується психологічний вплив.

Формуванню довірчих взаємин у процесі комунікації сприяє також таке. Працівники поліції демонструють конструктивні особистісні та професійні характеристики під час проведення ефективних профілактичних бесід, позбавлених формального забарвлення, зокрема щодо випадків вилучення вибухових пристроїв у осіб, які перебували у місцях скупчення людей; у разі представлення позитивного досвіду вирішення питань, пов'язаних із добровільною здачею вогнепальної зброї та вибухових пристроїв цивільними громадянами; висвітленні випадків надання компенсацій або винагород цивільним особам за діяльність, спрямовану на співпрацю з поліцією у сфері виявлення незаконної вогнепальної зброї та вибухових предметів; а також під час інформування про кореляцію між кількістю вогнепальної зброї серед цивільного населення та рівнем злочинності.

Вияв особистих морально-етичних характеристик працівників поліції, задіяних у процесі вилучення вогнепальної зброї та вибухових речовин у цивільних осіб, зокрема: демонстрація доброчесності та принциповості під час взаємодії з громадянами; прояв готовності надати підтримку особам, які внаслідок життєвих обставин опинилися у зв'язку з незаконним зберіганням вогнепальної зброї та вибухонебезпечних предметів; прагнення діяти в інтересах окремої особи, громади та суспільства загалом; повна відсутність зацікавленості або намірів до співучасті у незаконних схемах обігу вогнепальної зброї та вибухівки.

Перевага від співпраці з правоохоронними органами реалізується через: участь у різноманітних громадських агітаційних заходах, що спрямовані на висвітлення аспектів діяльності поліції у сфері роззброєння цивільного населення, зокрема за допомогою агітаційних матеріалів, які містять конкретні інструкції, переконливі аргументи та контактні дані; надання звітів громадськості щодо результатів діяльності у порядку, визначеному норматив-

ними документами; демонстрацію взаємної вигоди від співпраці з поліцією у контексті зменшення кількості нещасних випадків, пов'язаних із використанням вогнепальної зброї та вибухових речовин.

До складників методів діяльності Національної поліції, спрямованих на заохочення цивільного населення до добровільної здачі вогнепальної зброї, обов'язково має входити елемент техніки аргументації, що орієнтований на забезпечення гарантій захисту цивільних осіб від протиправних посягань та, відповідно, відсутності необхідності у приховуванні або накопиченні незаконної вогнепальної зброї.

Як видно, психологічний вплив, що є суттєвим елементом методів вилучення нелегальної вогнепальної зброї у цивільного населення, здійснюється через різноманітні форми інформативно-роз'яснювальної діяльності. Основним завданням цієї комунікації є донесення до широкої аудиторії відомостей про неприпустимість утримання незареєстрованої вогнепальної зброї, оскільки такі дії тягнуть за собою не тільки юридичну відповідальність, але і зберігання зброї в домашньому середовищі може призвести до нещасних випадків, в яких можуть бути залучені родичі та близькі особи.

Під час здійснення інформаційно-роз'яснювальної діяльності слід акцентувати увагу на тому, що у разі, якщо індивід ухвалить рішення позбутися такої зброї, тобто передасть її відповідно до встановленої законодавством процедури, йому буде дана можливість звільнення від юридичної відповідальності. Інформаційна стратегія як форма психологічного впливу на суспільство, а також правова культура є важливими складниками стабілізації такого загрозливого соціального явища, як незаконний обіг вогнепальної зброї.

Говорячи про поступову, комплексну інформаційну політику, спрямовану на формування культури поведінки з вогнепальною зброєю, слід акцентувати увагу на важливості проведення такої діяльності, яка пов'язана з навчанням громадян основ правил, умов та процедур використання цієї зброї, організацією підго-

товки майбутніх власників вогнепальної зброї до правил її зберігання, транспортування, застосування та використання із наданням відповідних дозволів та підвищенням їхньої кваліфікації.

Попри наявність численних та різноманітних соціальних програм, спрямованих на роззброєння цивільного населення [5], висловлюються думки, що навіть за будь-яких умов, що сприяють здачі незаконної вогнепальної зброї, значна кількість таких одиниць зброї все одно залишатиметься у власності громадян.

Для запобігання тривалому тіньовому обігу такої зброї в Україні активно обговорюються можливості впровадження механізмів її легалізації. Від початку масштабної війни між Україною та Російською Федерацією, з огляду на масову передачу вогнепальної зброї цивільному населенню, а також значну кількість трофейного та залишеного озброєння, посилилася дискусія стосовно надання цивільним особам права вільно володіти вогнепальною зброєю.

З огляду на обставини, що виникають у ході масштабних воєнних конфліктів, які полегшують доступ цивільних осіб до вогнепальної зброї та вибухових засобів, а також створюють додаткові навантаження на державні органи, відповідальні за забезпечення правопорядку, проблема самозахисту громадян стає надзвичайно актуальною. У зв'язку з цим ослаблення безпекових гарантій з боку правоохоронних структур прямо корелює зі збільшенням обсягів незаконного обігу зброї та інших засобів для ведення бойових дій. Таким чином, населення не тільки прикордонних, а й прифронтових територій на підсвідомому рівні намагається зберігати таємницю щодо наявних засобів самооборони, що є підґрунтям для здійснення незаконної діяльності [6].

Знання зазначених обставин сприяє органам правопорядку у післяконфліктний період у формуванні стратегії інформаційно-психологічного впливу на громадськість з метою стимулювання процесу роззброєння.

З урахуванням ситуації, в якій опиняється цивільне населення, а також його природне бажання забезпечити власну безпеку, в межах

просвітницької діяльності та з метою запобігання конфліктам органи поліції повинні коригувати свою діяльність відповідно до нових обставин і оцінити доцільність встановлення обмеженого часовим періодом етапу для добровільного роззброєння, спонукаючи громадян до співпраці та взаєморозуміння. Важливим аргументом у цьому контексті є забезпечення гарантій безпеки для цивільного населення з боку правоохоронних органів, а також демонстрація ефективності їхніх дій.

Підстави для збереження зацікавленості українського населення до зброї. Однак слід усвідомити, що в післявоєнний період в Україні питання легалізації зброї залишатиметься предметом активних дискусій і буде важливим.

Серед факторів, що визначатимуть актуальність цієї теми, очевидно будуть: імовірність загрози та передбачення нападу з боку Російської Федерації. Ці умови сприятимуть формуванню психологічної готовності громадян до збройного опору агресорові; наявність значної кількості учасників бойових дій у суспільстві, які володіють навичками використання вогнепальної зброї, не бояться її та потребують можливості зберігати, носити і застосовувати таку зброю; наслідки впровадження елементів державної соціальної політики, програм військово-патріотичного виховання, мілітаризованих тренінгів для молоді та дорослих, що призведе до підвищеного інтересу до вогнепальної зброї, яка в разі відсутності законних каналів її отримання може спричинити нелегальне накопичення; а також значний соціальний досвід населення, здобутий під час війни, евакуації та інших кризових ситуацій.

На сьогодні Україна є, ймовірно, єдиною країною в Європі, яка не має окремого закону, що регулює обіг зброї. Навмисне ігнорування правового врегулювання цієї проблеми створює серйозну загрозу для зростання кількості нелегальної зброї серед громадян. Міжнародна практика підтверджує, що регулювання питань, пов'язаних із обігом та володінням вогнепальною зброєю серед цивільного насе-

лення, в різних країнах залежить від історичних умов, культурних традицій, правових систем та можливих загроз. Отже, необхідно врахувати, щоб у контексті сучасної безпечної ситуації країни політика органів державної влади щодо зброї не була абсолютно суперечливою.

Незважаючи на існування об'єктивних чинників, які ставлять під загрозу безпеку цивільного населення в Україні, а також на наявність підстав для надання громадянам можливості здійснювати право на самозахист і право на протидію збройній агресії, проблема існування нелегальної зброї серед населення повинна залишатися в центрі уваги правоохоронних органів.

Ключові елементи методології психологічного впливу (тактичні стратегії впливу на населення). Як зазначалося раніше, психологічні аспекти взаємодії поліцейських з цивільним населенням у контексті заохочення до добровільної здачі вогнепальної зброї є важливою складовою частиною забезпечення громадської безпеки та зниження рівня насильства у суспільстві. Ось кілька інших важливих елементів методології взаємодії з цивільним населенням, які необхідно врахувати в процесі комунікації для досягнення максимальної результативності [7]: 1) довіра та порозуміння. Поліцейським необхідно налагодити довірчі взаємини з громадою, зокрема через її представників, місцевих лідерів думок, керівників основних підприємств або установ. Варто звернути увагу на навчальні заклади, що розташовані на території відповідальності, оскільки це місця масового скупчення людей і, відповідно, центри поширення інформації, новин та чуток. Це можна досягти завдяки прямим відкритим комунікаціям, активній участі в житті населення та проведенню освітніх кампаній із залученням місцевих структур; 2) емоційний підхід. Необхідно брати до уваги емоційну ситуацію осіб, які володіють незареєстрованою вогнепальною зброєю або схильні до накопичення вибухових пристроїв. Поліцейські мають можливість застосовувати емпатичне слухання з метою виявлення їхніх

побоювань та внутрішніх мотивів. Завдання правоохоронця полягає не лише у визначенні побоювань членів місцевої громади чи виявленні їх психологічного стану з урахуванням територіальних та внутрішніх загроз безпеки, а й у межах цього емоційного підходу – раціональній інтерпретації на основі емоційного співпереживання ризиків, пов'язаних з присутністю бойових засобів ураження в місцях скупчення цивільного населення різних вікових груп та емоційних станів під час повсякденних життєвих процесів.

У процесі застосування методики емпатичного слухання важливо досягнути основні тривоги цивільних осіб, які незаконно володіють вогнепальною зброєю, аби звертатися безпосередньо до зазначених побоювань.

Зазвичай до таких побоювань може належати страх правових наслідків. Особа може переживати через можливість кримінального переслідування за зізнання або через великі штрафи за володіння зброєю без належних дозволів; занепокоєння за безпеку близьких. Завжди є ймовірність нещасних випадків, особливо в разі наявності дітей у домі, якщо члени сім'ї зловживають алкоголем, або часто бувають сторонні особи. Неправильне зберігання зброї здатне призвести до трагедій, потенційних конфліктів. Власники нелегальної зброї можуть боятися, що їхня зброя буде застосована в побутових конфліктах із сусідами або в інших напружених ситуаціях; занепокоєння через викриття. Такі особи можуть виявляти нервозність у поведінці через постійну загрозу того, що інформація про наявність зброї потрапить до правоохоронних органів, що може призвести до обшуків і арештів; психологічний тягар. Наявність незаконної зброї може викликати стан постійного занепокоєння та страху, що впливає на психоемоційний стан особи, спричиняючи її виснаження; соціальна стигматизація. Особа може боятися негативної реакції з боку суспільства або родини, якщо стане відомо про її рішення зберігати незаконну зброю.

Наявність вищезгаданих побоювань здатна істотно впливати на ухвалення рішень населення щодо зберігання чи застосування зброї.

Основне завдання правоохоронних органів полягає в точному визначенні, який із страхів є домінуючим. Одним із найефективніших способів вирішення цієї проблеми є реалізація освітніх ініціатив. Важливо організувати серію регулярних та інтенсивних інформаційних кампаній, що відповідають сучасним організаційним стандартам. При цьому необхідно враховувати, щоб такі заходи привертали увагу громадськості або конкретних цільових груп до наявних проблем, зокрема через надання аргументованих прикладів, що сприятимуть зміні ставлення до певних аспектів ситуації. Важливим елементом освітніх програм з мотивування до роззброєння цивільного населення, які мають довгостроковий ефект, є поточний моніторинг медіа. Він дозволяє оцінити ефективність цих програм, їх форму та методи, а також використовувати отримані дані для планування подальших кампаній. Важливим є також створення безпечного середовища для здачі нелегальної зброї. Оскільки власники зброї та вибухових пристроїв, здебільшого отриманих випадково або у контексті військових подій, не завжди мають повну інформацію про законодавчі норми, що регулюють її легальний продаж чи утилізацію, вони часто приховують таку зброю. Тому правоохоронні органи, зокрема поліція, повинні забезпечити конфіденційність та безпеку під час здачі зброї, створюючи умови, що гарантують захист осіб, які виявили намір позбутись зброї. Такий підхід може зменшити громадські страхи. Важливо також підкреслювати позитивні наслідки добровільної здачі зброї, такі як зниження ймовірності юридичних наслідків, скорочення ризиків побутових нещасних випадків та злочинів. Поліція може демонструвати приклади з практики, підкріплені статистичними даними, що стосуються кримінальних правопорушень. Співпраця поліції з громадськими організаціями також може призвести до позитивних результатів, оскільки такі організації можуть залучити населення до процесу виявлення та здачі нелегальної зброї. Активісти громадських об'єднань мають більше можливостей для

встановлення довірливих зв'язків з власниками нелегальної зброї та можуть обґрунтовано аргументувати переваги роззброєння. Крім того, важливо враховувати соціальні та культурні фактори, які можуть впливати на сприйняття незаконної зброї в різних регіонах та сприяти її накопиченню.

Мотивація людей до зберігання незаконної вогнепальної зброї може бути різною – самозахист. Багато осіб переконані, що наявність зброї посилить їхню безпеку та забезпечить захист від злочинців. Навіть нелегальна зброя може виступати як засіб самозахисту, надаючи відчуття контролю та безпеки в небезпечних ситуаціях. У районах з високим рівнем злочинності, де люди можуть відчувати себе вразливими перед потенційними атаками чи агресією, наявність зброї може дозволити швидше реагувати на загрозу. Хоча ці погляди часто базуються на особистих досвідах та соціальних умовах, психологічний аспект також відіграє важливу роль. Зброя може створювати уявне відчуття захищеності та сили, що позитивно впливає на психічний стан людини, особливо в умовах невизначеності. Культурні традиції та звичаї в деяких регіонах можуть стимулювати збереження, обмін або використання зброї, навіть якщо це незаконно. Недовіра до державних структур безпеки часто є додатковим фактором, що спонукає людей до самозахисту. Крім того, суб'єктивні емоційні чи психічні чинники, такі як пережиті травми або страхи, можуть мотивувати до зберігання зброї, незважаючи на раціональність таких дій. Відсутність легальних способів придбання зброї, суворі обмеження на її зберігання або висока вартість можуть спонукати до пошуку нелегальних шляхів отримання вогнепальної зброї. Крім того, деякі особи можуть вбачати вогнепальну зброю як фінансову інвестицію, сподіваючись на зростання її вартості чи потенційний попит у майбутньому.

Вказані чинники, що сприяють зацікавленості у зберіганні зброї, здатні впливати на ухвалення рішень людьми щодо збереження незаконної вогнепальної зброї, незважаючи на потенційні негативні наслідки. Зробивши

висновок, можна стверджувати, що правоохоронцям слід коригувати підходи до психологічної роботи з населенням відповідно до особливостей кожної окремої громади та насамперед чітко усвідомлювати мотиваційні чинники. Загалом, належна комунікація, емпатія і підтримка з боку представників поліції можуть значно сприяти підвищенню рівня добровільної здачі нелегальної зброї, що, своєю чергою, допоможе зменшити ризики, пов'язані з її використанням.

Висновки. У сучасних умовах, коли Україна переживає наслідки повномасштабної війни, проблема незаконного обігу вогнепальної зброї серед цивільного населення набула особливої актуальності. Дослідження, викладене у статті, підтверджує неефективність традиційних карально-репресивних методів у боротьбі з цією проблемою та обґрунтовує необхідність переходу до психологічно-орієнтованих, комунікативно-гнучких тактик взаємодії поліцейських із громадянами. Саме емпатія, аргументована роз'яснювальна робота та побудова довірливих стосунків із населенням здатні стати ефективними інструментами у процесі добровільної здачі зброї.

Автори наголошують, що важливим кроком до підвищення результативності заходів роз-

зброєння є індивідуалізація підходів до кожної соціальної групи осіб, які зберігають зброю. Аналіз психологічних мотивів, що спонукають громадян приховувати чи накопичувати озброєння, дозволяє поліції вибирати релевантні техніки впливу – від емоційного переконання до раціональної аргументації та залучення до співпраці.

Не менш значущою є інформаційна політика держави, яка має сприяти формуванню правової культури та підвищенню обізнаності населення щодо законних механізмів роззброєння. Водночас урахування культурних, регіональних та соціальних особливостей громад дозволяє адаптувати комунікативні стратегії поліції до конкретних обставин, що сприяє досягненню стабільного та безпечного середовища.

Таким чином, інтеграція методів психологічного впливу у щоденну діяльність Національної поліції у сфері протидії незаконному обігу зброї здатна забезпечити не лише короткостроковий ефект у вигляді зменшення кількості зброї на руках у цивільного населення, а і сформувати нову якість стосунків між державою та суспільством – на засадах довіри, партнерства та спільної відповідальності за безпеку.

Список використаних джерел:

1. Санакоєв Д. Нормативно-правові аспекти врегулювання обігу зброї в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Спеціальний випуск № 2 (127). С. 224–230.
2. Діяльність підрозділів превентивної діяльності Національної поліції щодо запобігання правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї : навчально-практичний посібник / Фоменко А.Є., Бахчев К.В., Дудоров О.О., Камишанський О.Ю., Бочковий О.В. та ін. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 112 с.
3. Джафарова О.В., Дунаєва Т.Є. Запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї в умовах повномасштабної агресії РФ проти України. *Наукові перспективи*. 2023. № 11(41). С. 848–857.
4. Психологія у професійній діяльності поліції : навчальний посібник / О.О. Євдокімова та ін. ; за заг. ред. В.В. Сокурєнка. Харків : НУВС, 2018. 426 с.
5. Дрок І.С. Діяльність Національної поліції України щодо стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/479/12821/26788-1?inline=1>.
6. Професійно-психологічна підготовка поліцейського : навчальний посібник / Я.М. Когут та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2022. 403 с.
7. Психологічні особливості комунікації в діяльності оперативного працівника поліції : методичні рекомендації / Я.М. Когут, О.М. Борисюк, Ю.Ц. Жидецький, Н.М. Калька, Н.О. Пряхіна, О.Й. Хомин. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 112 с.

References:

1. Sanakoiev, D. (2023). Normatyvno-pravovi aspekty vrehuliuvannia obihu zbroi v umovakh voiennoho stanu [Regulatory and legal aspects of regulating the circulation of weapons under martial law]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. Spetsialnyi vypusk № 2 (127), 224–230 [in Ukrainian].
2. Diialnist pidrozdiliv preventyvnoi diialnosti Natsionalnoi politsii shchodo zapobihannia pravoporusheniam u sferi obihu vohnepalnoi zbroi: navchalno-praktychniy posibnyk (2023) [Activities of the preventive activity units of the National Police to prevent offenses in the sphere of firearms circulation: educational and practical manual] / Fomenko A.Ye., Bakhchev K.V., Dudorov O.O., Kamyshanskyi O.Yu., Bochkovyi O.V. ta in. Dnipro: Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav. 112 s. [in Ukrainian].
3. Dzhaferova, O.V., & Dunaieva, T.Ye. (2023). Zapobihannia nezakonnomu obihu vohnepalnoi zbroi v umovakh povnomasshtabnoi ahresii RF proty Ukrainy [Prevention of illegal circulation of firearms under conditions of full-scale aggression of the Russian Federation against Ukraine]. *Naukovi perspektyvy – Scientific prospects*, 11(41), 848–857 [in Ukrainian].
4. Psykholohiia u profesiinii diialnosti politsii: navchalniy posibnyk (2018) [Psychology in professional police work: a manual] / O.O. Yevdokimova ta in.; za zah. red. V.V. Sokurenka. Kharkiv: NUVS. 426 s. [in Ukrainian].
5. Drok, I.S. Diialnist Natsionalnoi politsii Ukrainy shchodo stabilizatsii nezakonnoho obihu vohnepalnoi zbroi [Activities of the National Police of Ukraine in the stabilization of illegal trafficking in firearms]. Retrieved from: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/479/12821/26788-1?inline=1> [in Ukrainian].
6. Profesiino-psykholohichna pidhotovka politseiskoho: navchalniy posibnyk (2022) [Professional and psychological training of a police officer: a manual] / Ya.M. Kohut ta in. Lviv: LvDUVS. 403 s. [in Ukrainian].
7. Psykholohichni osoblyvosti komunikatsii v diialnosti operatyvnoho pratsivnyka politsii: metodychni rekomendatsii (2019) [Psychological features of communication in the activities of an operational police officer: methodological recommendations] / Ya.M. Kohut, O.M. Borysiuk, Yu.Ts. Zhydetskyi, N.M. Kalka, N.O. Priakhina, O.Y. Khomyn. Lviv: LvDUVS. 112 s. [in Ukrainian].